

Maer ick hebbe mede dickmaels verstaen van de Koopluyden, die uyt Persien ende Arminien hier tot ons komen, om haren handel te drijven, datter in Persien in die Provintie, die men Kirmon noemt, een groote menigte van die leem-achtige aerde gevonden werdt, daer men de Tutia af koockt. Ende dat sy om meerder profijt met de selvige te doen, de Tutia die sy in de Persische tale Tutyah, noemen, verdeelen in den steen Tutyah ende in een slechter Poeder, de welke sy, eick in't besonder, aen de begeerige verkoopen.

Van het Yvoor.

Waer by sommigeniet ongeneuchgelycke dingen, den Rhinoceros aengaende, verhandelt werden.

Ick hebbe hem niet alleen meer dan hondert mael in een Koye besloten gesien, maer oock dickwils in de Bosschen afweydende. Hy is aschverwigh, na het swarte treckende, van huyl, even gelyck de Olyphanten, seer vol kreucken, met diepe ployen aen de zijden ende op de rugge; hy heeft soo harden ende dicken vel, dat het wel een houw van eenen Japanschen Sabel kan wederstaen. Nochte dit Beest en is mer gene Schilden beset, gelyck hy gemeynlijcken uytgeschildert werdt; maer de vouwen ende ployen bootfen dese Rondassen na, nochte het eene gedeelte des huyls en is niet harder dan het ander. Hy heeft

... den Verdens-
... ende soo hoe n
... dien hoorn is uyt
... die groote wilde Di
... in verscheyde is
... den anderen, a
... abruen. Den hoorn
... soete caleure, in de
... sijnige sich-graew,
... groocheit des lichaem
... hietse, dewelcke i
... van Olyphant volghr,
... re lager van beeten is
... het soo' acrobenslycke
... en doet het oep
... en ware het geterght
... het geen naew vicesel
... het wert met kr
... voest, ende insoujer
... heel stekeligh ende di
... het heeft een rooge,
... geseyde worden) hee
... die Dier geterght wer
... sche mer Paert mer i
... oven of het een vloo
... ken het dan al lick
... het door de rouwigh
... beeren des mensel
... onloopt. De Noor
... Dier; maer het is g
... het sake de verlae
... van spreect, wel v
... het een exempel v

heeft een Verckens-muyt, doch van vooren scherper ende soo bôt niet, aen wiens uysterse eynde dien hoorn is uytsteekende, van dewelcke dit groote wilde Dier sijnen naem voerd, doch in verscheyde is den eenen hoorn grooter dan den anderen, na den ouderdom van den *Rhinoceros*. Den hoorn is mede in andere van andere coleure, in de sommige swart, in de sommige asch-graew, in de sommige wit. De grootheyt des Lichaems is middelbaer van gestaltenisse, dewelcke naest aen den middelbaren Olyphant volght, uyt-genomen dat hy verre lager van beenen is, ende overfulcks en is het soo aensienlijcken Beest niet. Andersints en doet het niemant hiender of schade, ten ware het geterght wierdt, nochte het en eet geen raeuw vleesch, gelijk den Tyger, maer het wert met kruyden ende heesters gevoedt, ende insongerheyt met soodanige die heel stekeligh ende doornachtigh zijn, want het heeft een tonge, die (gelijk hier na sal geseydt worden) heel rouw is: maer indien dit Dier geterght werdt, soo sal het een Mensch met Paert met al onder de voet werpen, even of het een vloot voor hadde, den welken het dan al lickende sal dooden, dewijl het door de rouwigheydt van sijn tonge, de beenderen des mensches, van huylt ende vleesch ontbloot. De *Mooren* eten het vleesch van dit Dier; maer het is gantsch zenuachtigh, ende het soude de verstaelde tanden, daer *Plautus* van spreeckt, wel vereyschen. Doch op dat ghy een exempel van deses wiltheyt, ende

Is verstaen van
ende draaien
ndel te duwen,
die men konen
die leem-acht
nen de Zand-
er profijt met
in de Perische
en in den hoo
der, de wichte
begeerte re-

Dr.

menchgelijkt
os aengand

eer dan honden
sien, maer oock
nde. Hy is kâl-
nde, van huylt,
er vol kreesken,
ende op de rugge
vel, dat het wel
in Sabel kan re-
s met gene Sabel-
joken uytgelu-
nde ployen hoo-
het eene gesel-
het aen dat. Hy

wreetheyt mocht hebben, (soo luyfert toe: Een-
nen my welbekenden ende familiaren, Vrient
heeft my verhaelt, dat hy, vergeselschap zyn-
de van noch twee anderen, sich te Paerde
gingh verlustigen in de Bosschagien, ende al-
daer enen *Rhinoceros*, dat een Wifken was,
gevonden heeft, welke sich met haer jongh
in het slijk lagh en wentelde; want dit Dier
heeft, even als de swijnen, ende de wilde Verc-
kens, groot vermaeck in modder ende slijk;
na dat dit Beest haerlieden gesien hadde, soo
laet het op, ende met eenen tragen gang af-
wijckende, dreef het met sijn snuyt het jong
voor sich heen; waer over een van de drie,
onvoorsichtelijken genoegh, het wilde Dier
na-jogh, ende met sijnen uytgerogen *Japanschen*
Sabel heviggh op de rugge, ende op de billen
van dit groote Beest sloegh, daer nochtans
geen bloedt na en volghde; doch de huyl ten
eenigen deele doorkloven zijnde, vertoonden
sich breede witten vooren, welke alles dit
grote Beest lijdtfamelijcken verdroegh, tot
dat het naerder aen een dicht Bosch komende,
sijn jongh tusschen de Moerassen ende Grien-
te verborgen hadde: maer doen keerde het
Dier te rugge, vervaerlijcken brullende, en-
de ransden onsen Ruyter aen: maer ter goe-
der uren sprong het Paert, verthrickt zyn-
de, achterwaers uyt, nochtans g'ee den *Rhi-
noceros*, al bijtende den Ruyter by de broeck,
dewelcke datelijck, alsoo die uyt lichte zijde
stoffe bestont, aen serten gescheurt was, waer
over den onsen soo spoedigh als hy kon, sich
op

de luyfghes genogh
toe de wylcht bagen, overwilt h
comt mer alle sijn vervolgde
medre ten lange lasten by sijn
te Kammeraden, dewelcke het
en onbeschoft wildt Dier, wille
sich achter twee hooge Boomen,
sijn twee voeten vicht van den
den, verschanst hadden: maer
ende wysnigh zijnde, wylt d
den Ruyter, ende besongh de
gagen, want sy hadden hem g
dat sy die gekluyfsten hadden, l
doch het Beest, het sy door ten
beest, het sy door wysnigh
den wigh, met alle gewelt, sabel
Boomen, dewelcke het schriet en
ten: mer des Beests gewelt was
overgroote dickteit der Boomen
bleef, dat sy rijdt kregen om hem
verloofden, ende haren velt
kappen; en een wysnigh vande
wilde, dat wessen sy die Beest n
de schoren door het voor-haest
men, t welcke, na dat het na e
het was, datelijck door de Moer-
delijck Boschen om haer oogen
ende door den Ruyter van haer
schoot waren, mer bijten en
Landen gedoot wiert, overwilt d
Ruyter menigen vloock op hem
sich half bewangen ruyde van d
thrick, ende altesz was sy over
wilde vloedende vloedende vande

op de vlucht begaf, terwijl hem den *Rhinoceros* met alle furie vervolghde: doch by geraeckte ten lange lesten by sijne achter-gelatenne Kammeraden, dewelcke het gewelt, van dit onbeschoft wildt Dier, willende wijcken, sich achter twee hooge Boomen, die naeuwlijcks twee voeten wijdt van den andere stonden, verschant hadden: maer het Beest dol ende uytinnigh zijnde, verliet den voorgaenden Ruyter, ende besprongh de twee Voetgangers, want sy hadden haer Paerden, na dat sy die gekluystert hadden, laten grafen, doch het Beest, het zy door een aengeboore domheyt, het zy door uytinnigheyt, verkoos den wegh, met alle gewelt, tusschen dese twee Boomen, dewelcke het schrickelicken dede beven: maer des Beests gewelt wiert, door de overgroote dickheyt der Boomen, soo langh belet, dat sy tijdt kregen om hare Roers daer op t'ontlossen, ende haren adem te mogen scheppen; nu een weynigh vande vreefe ontlaff zijnde, dus treffen sy dit Beest met verscheyde schoten door het voor-hoofd in de hieffenen, 't welcke, na dat het nu ter neder-gestort was, datelijck door de Moorsche slaven, die inde Bosschen om hout uytgegaen waren, ende door den Ruyter van her perijckel gewaerschouwt waren, met bijlen en beytels, en Lancien gedoor wiert, terwijl de anderen den Ruyter menigen vloeck op het lijf wierpen, noch half bevangen zijnde van die overgroote schrick, ende aldus zijn sy ontslagen: gewoest vande woedende wreetheyt van dit groote wilde

kert toe: Be-
 laren. Vies-
 elchaps zwa-
 a te Paer-
 en, ende a-
 wijkken, wa-
 er haer poeg-
 want die Dier-
 te wilde Ver-
 r ende sijt;
 hadde, so
 agen gang el-
 nuyt het pag-
 van de die,
 ver wilde Dier
 ogen Japans
 le op de hien
 daer noch
 ch de huyt en
 le, verwooden
 welke allen dit
 verdroegh, ne
 soch komende,
 en ende Griet-
 oen keerde het
 brullende, en
 maer ter ge-
 ner. bracke zwa-
 n g cep den li-
 ter by de broek-
 uyt lichte zwa-
 teurs was, ver-
 als by kon, sch
 op

Beest: want indien dit Dier, door een musquet gequetst zijnde, somwijlen door de Bofchen komt te vluchten, werpt het om verre, met een groot gekraeck, ende hoogste verschrickinge van die het komen tehooren, alles wat hem ontmoet, ja oock selfs de vrydicke Boomen. Maer dit zy genoegh van den *Rhinoceros*

Doch alles wat van de leerfaemheynt der Olyphanten geseyt wert, is waer: Daeromme sal ick hier ophouden, na dat ick eerst de dwalingen van *Plinius* ende *Aelianus* sal bekent gemaect hebben, dewelcke schrijven, dat de Olyphanten hare voeten ende beenen niet en kunnen buygen, 't welcke seer valsch is: Want behalven dat de Menschen alleenlijck ontrent de beenen ende de lieffchen t' samen-littingen hebben, soo hebben oock daer benevens de Olyphanten, buygh-littingen midden tusschen het gewrichte des voets ende de knye. Maer sijn snuyt (gelijck *Plautus* wel aengemerckt heeft) gebruyckt hy als een hant om de spijsse daer mede te grijpen; ende steeckt die daer mede, even als met de hant, in de mont.

Van het Lignum Aloës, ofte Agalochum, by de Indianen Calambac genoemt.

Het *Lignum Aloës* en wast niet alleen op het Eylandt *Sumatra*, het welke rechr over in het aengesichte van *Java* gelegen is, maer groeyt mede heel veel, ende heel goer in *Ghampac*, zijn-

de *Indiaen*

zijnde een Landscha *China* gelegen, end dat dit van zijn se hier na het Vaderla: gebeurt daer niet, o groeyt: maer om soorten van hout doeren als tot eenen niet anders dan wy dat in den *Brasjain-b* en moet ons niet w weten dat verscheyd kust op den andere de Inwoonders wete dere rijten ende houden. De afgehackte *Aloës* leggen sy aen c in het slijck, ende hout van andere soorten zijnde, sich van t den: waer door de mede verteert wert, niet en is dan het h de worm ende verro soo dat het hout tot foodanigh als het in land te vinden is. gantsch aromatisch oft weynigh bitter van s gelijck den naem van selrijges Poeder, de en ingenomen, ge te van de Inwoonde